

พุทธทัศนะว่าด้วยหลักการบริหารปกครองรัฐ*

The Buddhist View on State Administration Principles

พระมหาสมชาย ขนฺติสรโน, กรกต ชาบันฑิต, พระมหาสราวุธ แสงสี,

พระครูอาทรวชิรกิจ (มานะ ชุติลป)

Phramaha Somchai Khantisarano, Korakoth Chabandit,

PhraMaha Sarawut Saengsi, Phrakru Athonwachirakij (Mana Chusilp)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: Korakoot_fifee16@hotmail.com

๙-----๙

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องพุทธทัศนะว่าด้วยหลักการบริหารปกครองรัฐนี้ เป็นการศึกษาทบทวนเอกสาร ตำรา และพระไตรปิฎกแล้วนำมาสังเคราะห์บูรณาการให้เข้ากับหลักการบริหารปกครองรัฐ ซึ่งได้หลักการบริการปกครองรัฐ 3 หลัก คือ 1. หลักประชาธิปไตย คือ พระวินัยเป็นมรรควิธีในการประพฤติปฏิบัติของหมู่พระสงฆ์ พระวินัย เปรียบเหมือนรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่าง ๆ พระสงฆ์ เปรียบเหมือนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คุณสมบัติของพระสงฆ์ คือคุณสมบัติของสมาชิก อำนาจของพระสงฆ์ คืออำนาจของอธิปไตยโดยแท้ 2. หลักธรรมาธิปไตย เป็นแนวคิดที่กำหนดถือธรรมเป็นหลักชัยแห่งการบริหารจัดการบ้านเมือง เป็นหลักการปกครองของพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์และเพื่อพระสงฆ์โดยแท้ 3. หลักสามัคคีธรรม คือรูปแบบการปกครองแบบสามัคคีธรรมที่ยึดหลักการเรื่องความสามัคคี ความพร้อมเพรียงร่วมใจกัน และความมีระเบียบวินัย ในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองการปกครองร่วมกันของชนชั้นสูงในสังคม

คำสำคัญ: วัฒนธรรมทางการเมือง; การมีส่วนร่วม

* Received December 10, 2021; Revised December 27, 2021; Accepted December 28, 2021

Abstract

This academic article “Buddhist view on state administration principles” was study the documents books and Tipitaka then synthesized and integrated with state administration principles which was 3 principles included 1. Democratic principles were Dhammavinaya that was method for act of Sangha, Vinaya like a constitution and law, Sangha like a member of parliament, Sangha qualification like a member qualification, Sangha power like a sovereignty, 2. Dhammadhipateyya was concept that focused on Dhamma for state administration which was Sangha administrative principle by Sangha for Sangha and 3. Samaggi-Dhamma was Dhamma unity governance focused on unity, confederation and discipline for democratic decision and living of high society.

Keywords: The Buddhist View, Management, State Administration,

บทนำ

ในมุมมองทางการเมือง สังคมสงฆ์มีลักษณะเป็นสังคมที่พัฒนามาจากองค์กรทางการเมืองแบบเผ่า ซึ่งเป็นเหมือนสาธารณรัฐทางแถบตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียก่อนพุทธกาล ในรูปแบบรัฐอำนาจอยู่ในผู้ปกครองตระกูลชั้นสูง มีวรรณคดีเดียวกัน แต่ผู้ปกครองไม่ได้มีอำนาจสิทธิขาดเหมือนอย่างระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เหมือนทางตอนใต้ ซึ่งการปกครองของรัฐกลุ่มนี้ คือ ศากยะlijฉวี และมัลละ เป็นสาธารณรัฐ แต่เป็นแบบอภิชนาธิปไตย ไม่ใช่ประชาชนเป็นผู้ปกครองรัฐ รูปแบบการปกครองในสมัยพุทธการนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกลาง ซึ่งเรียกว่า “มัชฌิมประเทศ” และส่วนรอบนอกหรือเมืองชายแดนเรียกว่า

“ปัจฉิมประเทศ” มัชฌิมประเทศเป็นเมืองที่มีประชาชนอาศัยอยู่จำนวนมาก มีนักปราชญ์ราชบัณฑิตมาก แบ่งการปกครองออกเป็น 16 แคว้นใหญ่ คือ อังคะ มคธ กาสี โกศล วัชชี มัลละ เจติ วังสะ กุระ บัญจาละ มัจฉะ สุระเสนะ อัสสกะ อวันตี คันธาระ และกัมโพชะ และยังมีแคว้นเล็กอีก 5 แคว้นคือ สักกะ โกลิยะ ภัคคะ วิเทหะ และอังคตตราปะ รวมทั้งสิ้น 21 แคว้น

การปกครองในสมัยนั้นเป็นลักษณะรัฐ ยังเป็นการปกครองแบบเผ่า ไม่มีอาณาเขตหรือดินแดนที่ชัดเจนแน่นอน แต่เมื่อพวกอารยันได้รับชัยชนะเหนือพวกดราวินเดียน มีการสร้างที่อยู่เป็นหลักแหล่ง มีการทำกสิกรรม มีการพัฒนาจากสังคมเล็กๆ สู่ความเป็นสังคมใหญ่ มีการปกครองแบบพ่อปกครองลูก เช่น ครอบครัว มีบิดาเป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งเรียกว่า กุลปะ

ทำหน้าที่ดูแลสมาชิกให้อยู่ในระเบียบวินัย ความหรือหมู่บ้าน มีคามินะหรือคามินเป็นหัวหน้าดูแล หลายๆหมู่บ้านรวมกันเรียกว่า วิศยะหรือวิส มีวิศยบดีเป็นหัวหน้าหลาย ๆ วิศยะรวมกันเป็นชน มีราชันหรือกษัตริย์เป็นหัวหน้าผู้ปกครอง เมื่อกล่าวถึงรูปแบบการปกครองในสมัยนั้น แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ หลักประชาธิปไตย หลักธรรมาธิปไตย และหลักสามัคคีธรรม ซึ่งจะนำเสนอต่อไป

หลักประชาธิปไตย

คำว่า “ประชาธิปไตย” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Democracy” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำภาษากรีก 2 คำ คือ “Demos” แปลว่า “ประชาชน” และ “Kratos” และว่าอำนาจ เมื่อรวมกันเข้าก็มีความหมายว่า “อำนาจของประชาชน” หรือ “ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ” เพราะฉะนั้นหลักการขั้นมูลฐานของประชาธิปไตยก็คือ “การยอมรับนับถือความสำคัญและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของบุคคล ความเสมอภาค และเสรีภาพในการดำเนินชีวิต” ประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนาปรากฏอยู่ในพระสูตรต้นตปิฎก สามารถนำมาเป็นประเด็นวิจารณ์ได้ดังต่อไปนี้

1) หลักเสรีภาพ พระพุทธเจ้าได้ให้โอกาสแก่ประชาชนชาวกาลามะในการที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อ คำสอนของนักบวช ที่มาเผยแผ่คำสอนด้วยข้อความดังต่อไปนี้ “ดูก่อนกาลามะทั้งหลาย ท่านทั้งหลายอย่างเชื่อเพียงเพราะ 1) การฟังตามกันมา (มา อนุสสุเวณ) 2) การถือกันสืบ ๆ มา (มา ปรมุปราย) 3) ข่าวดลือ (มา อิติกริยา) 4) การอ้างตำรา (มา ปิฎกสมุปทานเนน) 5) การใช้ตรรกะ (มา ตกุกเหตุ) 6) การอนุมาน (มา นยเหตุ) 7) การตรึกตรองตามอาการ (มา อาการปริวิตกเกณ) 8) เข้าได้กับทฤษฎีที่ตนคิดไว้ (มา ทิฎฐินิฆมานขนติยา) 9) มองเห็นลักษณะที่น่าเชื่อถือ (มา พพรูปตาย) 10) สมณะนี้เป็นครูของเรา (มา สมโณ โน ครูติ) ต่อเมื่อใคร่เข้าใจด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านั้น เป็นอกุศล เป็นกุศล มีโทษ ไม่มีโทษ เป็นต้นแล้ว จึงควรละ

หรือถือปฏิบัติตามนั้น” ซึ่งหลักการนี้กล่าวได้ว่าเป็นหลักประชาธิปไตยให้ความสำคัญเสรีภาพทางความคิดแก่ประชาชนทุกคน

2) หลักความเสมอภาค หมายถึง การปฏิบัติด้วยการตระหนักถึงค่าแห่งความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งความอัครรยของพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ 8 อย่าง เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับความอัครรยของมหาสมุทร 8 อย่าง คือ 1) ธรรมวินัยหรือพระพุทธศาสนามีการศึกษาตามลำดับ ทำตามลำดับปฏิบัติตามลำดับ ทางตลอดรอดหน้ดมรรคด้วยการทำต่อเนื่อง ดุจมหาสมุทรลุ่มลึกตามลำดับ 2) สวากของพระพุทธเจ้าที่แท้ไม่ล่งลิกขาทที่ทรงบัญญัติแล้ว แม้จะต้องสละชีวิตก็ยอม ดุจมหาสมุทรไม่ล่นฝั่ง 3) สงฆ์ยอมกันคนชั่วให้ห่างไกล ดุจทะเลซัดซากศพให้เข้าสู่ฝั่งนั้น 4) วรรณะ 4 ออกบวชแล้วย่อมละซึ่งโคตรในกาลก่อน ถึงการันว่าเป็นสมณศากยบุตร ดุจน้ำจากแม่น้ำทั้งหลาย เมื่อมาถึงมหาสมุทรแล้ว ก็เป็นน้ำมหาสมุทรอันเดียวกัน 5) แม้นฝนตก มหาสมุทรก็ไม่ปรากฏความพร่องและความเต็มฉ่นใด ภิกษุในธรรมวินัย ที่ดับกิเลสด้วยนิพพานธาตุ ย่อมไม่ทำให้พระนิพพานเต็มฉ่นนั้น 6) พระธรรมวินัยมีรสเดียว คือวิมุตติรส-รสแห่งความหลุดพ้น ดุจมหาสมุทรมีรสเดียวคือ รสเค็ม (เอกรโส-โลณรโส, เอกรโส-วิมุตติรโส) 7) มหาสมุทรเต็มไปด้วยรัตนนานาประการ ฉ่นใด พระธรรมวินัยก็มากด้วย ธรรมรัตนะ คือสติปัฏฐาน 4, สัมมปธาน 4, อิทธิบาท 4, อินทรีย์ 5, พละ 5, โพชฌงค์ 7, มรรค 8, ฉ่นนั้น 8) มหาสมุทร เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์มีชีวิตใหญ่ ๆ เช่น ปลาติมิงคลาติ ปริมิงคลา อสูรนาค คนธรรพ์ ฉ่นใด พระธรรมวินัยก็มีอริยบุคคล 4 และผู้ปฏิบัติเพื่อเป็นอริยบุคคล 4 ฉ่นนั้น เหตุนี้จึงทำให้ภิกษุยินดียิ่งในธรรมวินัย ซึ่งความอัครรยของมหาสมุทร 8 อย่าง เป็นวิธีการตรัสสอนถึงความเสมอภาคทางความคิดซึ่งพระพุทธเจ้าเปิดโอกาสให้ท้าวพาราหะได้กล่าวตอบก่อน แล้วนำคำตอบนี้มาสอนกลับ เป็นลักษณะเอาสิ่งที่เขาเรียนรู้เข้าใจแล้วมาสอดแทรกธรรมะสอนกลับ

3) หลักการดรภาพ คือ หลักความเป็นพี่น้อง ความรักใคร่สามัคคี ความเป็นสหธรรมิก ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติธรรมร่วมกันประกอบด้วย

1) หลักสังหัตถุ 4 เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, ประกอบด้วย 1) ทาน การให้ 2) ปิยวาจา หรือ เปยววัชชะ วาจาเป็นที่รัก

วาจาพูดดีมีน้ำใจ 3) อุตถจริยา การประพฤติประโยชน์ต่อตนและผู้อื่น และ 4) สมานัตตตา ความมีตน

2) สาราณียธรรม 6 คือ ธรรมเป็นเครื่องตั้งแห่งความระลึกถึงซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย 1) กายกรรม อันประกอบด้วยเมตตา 2) วจีกรรม อันประกอบด้วยเมตตา 3) มโนกรรมอัน ประกอบด้วยเมตตา 4) สาธารณโกศล คือ การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร 5) สีสสามัญญตา คือ ความรักใคร่สามัคคี รักษาดีอย่างเคร่งครัดเหมาะสม 6) ทิฏฐิสามัญญตา คือ การมีความเห็นร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัว

หลักธรรมาธิปไตย

คำว่า ธรรมาธิปไตย หมายความว่า มีธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งมาจากศัพท์ว่า ธรรม + อธิปไตย คือแนวคิดที่ให้หลักธรรมเป็นสำคัญในไม่บริหาร ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือองค์การต่างจำเป็นต้องนำหลักธรรมมาบริหารจัดการทั้งสิ้น แนวคิดธรรมาธิปไตยเป็นแนวคิดที่กำหนดถือธรรมเป็นหลักชัยแห่งการบริหารจัดการบ้านเมืองหรือองค์การให้เจริญก้าวหน้ารุ่งเรือง สร้างความสามัคคีปรองดองให้คนในชาติและเป็นที่ยอมรับในทุกฝ่าย ผู้เข้ามาสู่อำนาจการปกครองต้องเป็นผู้มีธรรม โดยธรรม และเพื่อธรรม หลักที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารพุทธบริษัท ได้แก่หลักการที่ว่าด้วยการถือเอาธรรมะเป็นใหญ่ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่นการดำเนินชีวิต

การปฏิบัติงานการบริหารทุกระดับ

ระบบการเมืองการปกครองที่ยึดหลักธรรมเป็นใหญ่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญต่อมนุษย์และกลไกทางสังคม หัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมาธิปไตยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในทศนิยาย ปาฏิภรรค มุ่งให้ผู้ปกครองทุกระดับชั้นยึดธรรมเป็นแม่บทในการปกครองดังต่อไปนี้

1) หลักทศพิธราชธรรม หมายถึง ธรรมของพระราชา, กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ, คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง, ธรรมของนักปกครอง

2) หลักจักรวรรดิวัตร 12 คือ ธรรมอันเป็นพระราชจริยานวัตร สำหรับพระมหากษัตริย์ และพระราชาเอกในโลก ทั้งนี้ โดยพระมหากษัตริย์ ผู้ปกครอง

ประชาชน ทรงถือ และอาศัยธรรมข้อนี้เป็นธงชัย ร่วมกันกับ ทศพิธราชธรรม และราชสังคหะ 4

3) หลักราชสังคหวัตถุ สังคหวัตถุของผู้ครองแผ่นดิน หรือ ราชสังคหวัตถุ 4 สังคหวัตถุของพระราชา, ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจประชาชน, หลักการสงเคราะห์ประชาชนของนักปกครอง

สรุปได้ว่า ธรรมาธิปไตย คือเป็นการถือเอาหลักธรรมเป็นใหญ่ มีใช้ถือเอาตนเป็นใหญ่ หรือที่เรียกว่า อัตตาทิปไตย และไม่ถือเอาโลกหรือพวกพ้องเป็นใหญ่ ที่เรียกว่า โลกาธิปไตยพระองค์แสดงไว้อย่างชัดเจน “ที่ได้ไม่มีสัตบุรุษ ที่นั่นไม่ใช่สภา” สัตบุรุษ คือผู้รู้จักเหตุรู้จักผล รู้จักคน รู้จักประมาณรู้จักกาล รู้จักชุมชนและรู้จักความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จึงอาจกล่าวได้ว่า “พระธรรมวินัย ของพระพุทธเจ้าเป็นหลักการปกครองของพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์และเพื่อพระสงฆ์โดยแท้

หลักสามัคคีธรรม

รูปแบบการปกครองแบบสามัคคีธรรม คือรูปแบบการปกครองซึ่งกลุ่มผู้ปกครองมีความพร้อมเพรียงร่วมแรงร่วมใจกันและมีระเบียบวินัยเป็นเครื่องดำรงรักษาความสามัคคีไว้ รูปแบบการปกครองนี้เป็นรูปแบบการปกครองอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับราชาธิปไตย และในพุทธกาลนิยมใช้การปกครองของรัฐหรือแคว้นเล็กๆทางตอนเหนือของชมพูทวีปหรืออินเดียในปัจจุบัน

ในพุทธกาลรัฐหรือแคว้นที่ปกครองด้วยรูปแบบการปกครองแบบสามัคคีธรรมนี้ส่วนใหญ่จะเป็นรัฐหรือแคว้นเล็กๆ ที่ไม่ใช่แคว้นใหญ่ซึ่งมีเพียงไม่กี่แคว้น มีแคว้นมัลละและแคว้นวัชชี เป็นต้น ทั้งสองแคว้นนี้มีชื่อเสียงทางด้านความสามัคคีและความเข้มแข็งสามารถต้านทานรัฐราชาธิปไตยที่มารุกรานได้ยาวนานที่สุด แม้ว่าทั้ง 2 แคว้นจะถูกมองว่ามีความสำคัญในทางการเมืองมากที่สุด แต่ก็กำลังสูญสิ้นอำนาจไปเนื่องจากแคว้นใหญ่ที่ปกครองด้วยรูปแบบการปกครองราชาธิปไตย เช่น แคว้นโกศล แคว้นมคธ ได้ขยายอำนาจเพื่อยึดแคว้นสามัคคีธรรมเหล่านี้ไปอยู่ในอำนาจ และในที่สุดแคว้นสามัคคีธรรมที่มีอำนาจน้อยก็ถูกรวมเข้าไว้ในอาณาเขตของแคว้นราชาธิปไตยจนหมดสิ้น อนึ่งในสมัยที่รัฐหรือแคว้นที่ปกครองด้วยรูปแบบการปกครองแบบราชาธิปไตยมีอำนาจและกำลังขยายอาณาเขตออกไปอย่างกว้างขวางนั้น การที่รัฐหรือ

แคว้นปกครองด้วยรูปแบบการปกครองแบบสามัคคีธรรมจะดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงนั้น นอกจากจะต้องอาศัยกำลังทหารและยุทธโศปกรณ์ต่าง ๆ แล้ว ยังต้องอาศัยหลักการเรื่องความสามัคคีและความมีระเบียบวินัยของผู้คนในรัฐเป็นสำคัญ เนื่องจากการตัดสินใจทางการเมืองการปกครองซึ่งต้องอาศัยมติที่ประชุมที่มีความเห็นที่สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ในพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถาปรากฏเรื่องราวที่สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการปกครองแบบสามัคคีธรรมผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในรัฐหรือแคว้นต่าง ๆ เพียง 3 แคว้นเท่านั้น ได้แก่ แคว้นวัชชี แคว้นมัลละ และแคว้นสักกะ ซึ่งเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในคัมภีร์แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การปกครองแบบสามัคคีธรรมนี้เมื่อบ้านเมืองมีเรื่องสำคัญที่จะต้องตัดสินใจ ไม่มีใครมีอำนาจสิทธิ์ขาดตัดสินใจได้แต่เพียงผู้เดียว แต่ต้องนำเรื่องนั้นเข้าสู่ที่ประชุม เพื่อปรึกษาหารือกันแล้วลงมติตัดสินใจ และยังแสดงให้เห็นว่าอำนาจตัดสินใจทางการเมืองอยู่ในมือของชนชั้นสูงซึ่งอยู่ในตระกูลหรือวรรณะเดียวกันเท่านั้น ดังเหตุการณ์ซึ่งมีบันทึกไว้ในคัมภีร์ต่อไปนี้

1) เหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นในแคว้นวัชชี เมื่อพระเจ้าอชาตศัตรูแห่งแคว้นมคธ มีพระประสงค์จะยึดแคว้นวัชชีมาไว้ในพระราชอำนาจ แต่เจ้าวัชชีทั้งหลายถือหลักการเรื่องความสามัคคีความพร้อมเพรียงกัน ทำให้แคว้นวัชชีเป็นแคว้นที่มีความเข้มแข็งยากที่ใครจะยึดได้ด้วยกำลัง เมื่อพระเจ้าอชาตศัตรูส่งวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์ไปทำลายความสามัคคีแล้ว ในที่สุดจึงสามารถยึดแคว้นวัชชีได้ เนื่องจากเจ้าวัชชีแตกความสามัคคีกัน

2) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแคว้นมัลละ เมื่อพระอานนท์ไปแจ้งข่าวการเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธเจ้าแก่พวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุงกุสินารา ก็ไปที่สัณฐาคารขณะนั้น พวกเจ้ามัลละกำลังประชุมพิจารณาด้วยราชกิจบางอย่างอยู่

3) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแคว้นสักกะ เมื่อพระเจ้าปเสนทิโกศลแห่งแคว้นโกศลมีพระประสงค์จะเป็นญาติกับพระพุทธเจ้า จึงทรงส่งทูตไปทูลขอธิดาจากเจ้าศากยะทั้งหลาย เจ้าศากยะจึงประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อตัดสินใจในเรื่องนี้ ในที่สุดก็ลงมติตัดสินใจส่งนางวาสกขัตติยาซึ่งเป็นธิดาของเจ้ามหานามที่เกิดกับนางทาสีไปให้พระเจ้าปเสนทิโกศล

ดังนั้นการปกครองแบบรัฐจึงมีอำนาจสิทธิขาดซึ่งมิได้ขึ้นอยู่กับประมุขของรัฐแต่เพียงผู้เดียว จะมีสภาหรือสังฆะ เป็นผู้กำหนดนโยบายและมีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารกิจการบ้านเมือง สภาจะทำหน้าที่เลือกสมาชิกมาเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร เรียกว่า ราชา เช่น วัชชี มัลละ สักกะ เป็นต้น เป็นการรวมกันหลายๆ รัฐแล้วเลือกผู้นำเข้ามาบริหาร กล่าวคือ การปกครอง กำหนดนโยบาย การออกกฎหมาย การตัดสินใจ ปัญหาต่างๆ ผู้ปกครองจะกระทำโดยมีการปรึกษากันก่อนการถือเสียงข้างมากในการตัดสินใจ

สรุป

หลักประชาธิปไตย สำหรับประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้า พระองค์ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อเป็นมรรควิธีในการประพฤติปฏิบัติของหมู่พระสงฆ์ แต่การบัญญัติพระวินัยนั้นมิได้ทรงบัญญัติตามลำพังพระองค์เอง ต่อเมื่อเกิดเรื่องก่อนแล้วจึงประชุมหมู่พระสงฆ์เพื่อสอบสวนตามความถูกต้องแล้วบัญญัติพระวินัยท่ามกลางหมู่พระสงฆ์ การกระทำความผิดต่างๆ ของพระสงฆ์ เว้นอบโลกนกรรม ล้วนแล้วแต่ทำให้เป็นการสงฆ์ทั้งสิ้น เช่น การสวดปาฏิโมกข์ กฐิน การอุปสมบท การให้มนต์ การสวดอัชฌายะ เป็นต้น กล่าวได้ว่า พระวินัย คือรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่าง ๆ พระสงฆ์ คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คุณสมบัติของพระสงฆ์ คือคุณสมบัติของสมาชิก อำนาจของพระสงฆ์ คืออำนาจของอธิปไตยโดยแท้

หลักธรรมาธิปไตย แนวคิดธรรมาธิปไตย เป็นแนวคิดที่กำหนดถือธรรมเป็นหลักชัยแห่งการบริหารจัดการบ้านเมืองหรือองค์การให้เจริญก้าวหน้ารุ่งเรือง สร้างความสามัคคีปรองดองให้คนในชาติและเป็นที่ยอมรับทุกฝ่าย ผู้เข้ามาสู่อำนาจการปกครองต้องเป็นผู้มีธรรม โดยธรรม และเพื่อธรรม หลักการนี้เป็นการถือเอาหลักธรรมเป็นใหญ่ มีใช้ถือเอาตนเป็นใหญ่ หรือที่เรียกว่า อัตตาธิปไตย และไม่ถือเอาโลกหรือพวกพ้องเป็นใหญ่ ที่เรียกว่า โลกาธิปไตยพระองค์แสดงไว้อย่างชัดเจน “ที่ใดไม่มีสัตบุรุษ ที่นั่นไม่ใช่สภา” สัตบุรุษ คือผู้รู้จักเหตุรู้จักผล รู้จักคน รู้จักประมาณรู้จักกาล รู้จักชุมชนและรู้จักความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จึงอาจกล่าวได้ว่า “พระธรรมวินัย ของพระพุทธเจ้าเป็นหลักการปกครองของพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์และเพื่อพระสงฆ์โดยแท้

หลักสามัคคีธรรม รูปแบบการปกครองแบบสามัคคีธรรมนี้ แม้จะมีผู้เป็น
ประมุขแห่งรัฐหรือแคว้น แต่อำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ในด้าน
การเมืองการปกครองมิได้อยู่ที่ประมุขแห่งรัฐเพียงคนเดียวเท่านั้น เนื่องจากมีการ
กระจายอำนาจออกไปยังสมาชิกซึ่งเป็นชนชั้นสูงของรัฐกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็น
บุคคลผู้อยู่ในวรรณะเดียวกันคือวรรณะกษัตริย์ หรือกลุ่มบุคคลซึ่งเรียกกันว่า “ราชา”
หากมีเรื่องสำคัญใด ๆ ซึ่งจะต้องตัดสินใจในทางการเมืองการปกครองชนชั้นสูงแต่ละ
กลุ่มก็จะส่งผู้แทนเข้าประชุมร่วมกันในสภาที่เรียกว่า “สันฐาคาร” เพื่อทำหน้าที่ต่าง ๆ
ในสภาและทำหน้าที่พิจารณาลงมติตัดสินใจในเรื่องสำคัญนั้น ๆ หากที่ประชุมมีมติเป็น
เอกฉันท์อย่างไรแล้ว ก็จะต้องยอมรับและดำเนินการให้เป็นไปตามนั้น เพราะได้ผ่าน
ความเห็นชอบจากที่ประชุมแล้ว ด้วยเหตุนี้ กลุ่มชนชั้นสูงจึงรวมกันเป็นผู้ปกครองรัฐ
หรือแคว้นซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง ดังนั้น รูปแบบการปกครองแบบ
สามัคคีธรรมนี้จึงมีความโดดเด่นในเรื่องของการยึดหลักการเรื่องความสามัคคี ความ
พร้อมเพรียงร่วมใจกัน และความมีระเบียบวินัย ในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ
ทางการเมืองการปกครองร่วมกันของชนชั้นสูงในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กรกต ชำบัณฑิต. พุทธธรรมาธิปไตย. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 7(2),
239 – 246.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. รัฐศาสตร์กับการเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ตะเกียง, 2534.
- บรรจบ บรรณรุจิ. (2555). ประวัติศาสตร์อินเดียโบราณ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
สุภาพใจ.
- ปรีชา ข้างขวัญยืน. (2540). แนวคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก. กรุงเทพฯ:
โครงการตำรา คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2526). พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2526.
- พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2538). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ
(พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.